

Välineitä kriittiseen tasa-arvolukutaitoon

Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg & Hanna Ylöstalo (toim.) (2020). Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia. Talouskriisistä tasa-arvon kriiseihin. Gaudeamus. 328 sivua.

TASA-ARVO ON jatkuvassa muutoksessa oleva käsite (Holli 2012, 95), jota voidaan venyttää, taivuttaa tai kutistaa erilaisiin strategisiin ja poliittisiin tarkoituseriin (Lombardo ym. 2009). Siksi tasa-arvon ja tasa-arvopolitiikan suhteen tulee olla jatkuvasti valppaana, ja siihen *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia* tarjoaa tiedollisia välineitä. Se valottaa monipuolisesti tasa-arvopolitiikan ulottuvuuksia.

Teoksessa tarkastellaan, min-käläisiä suunnanmuutoksia tasa-arvopolitiikka on kohdannut Suomessa ja Euroopassa sekä miten muutokset ovat vaikuttaneet tasa-arvon toteutumiseen. Feministisellä tiedolla pyritään ymmärtämään niitä valtarakenteita, jotka muokkaavat meidän kaikkien sukupuolien toimintaa. Vaikka teos keskittyy naisten ja miesten väliin eroja koskevaan politiikkaan, kirjoittajilla on laaja ymmärrys aiheestaan. Tasa-arvopolitiikka sisältää kaiken keskustelun ja toiminnan, joiden kohteena on tasa-arvo sukupuolten tasa-arvoa laajempina toimintana.

Teos on eräänlainen jatkumo aiemmalle *Tasa-arvo toisin nähtynä* -teokselle (Gaudeamus 2012), joka kyseenalaisti suomalaisen tasa-arvopolitiikan kansallisen erityislaadun asettamalla sen kansainväliseen kehukseen.

PYSYVYYTTÄ JA SUUNNANMUUTOKSIA TASA-ARVOPOLITIIKASSA

Ensimmäinen osa pureutuu tasa-arvopolitiikan pysyvyyteen, jatkuvuuteen ja muutoksiin niin Euroopan unionissa kuin Suomessa. Anna Elomäki ja Johanna Kantola analysoivat työkaluja, joilla unionin tasa-arvopolitiikkaa ja jäsenmaiden tasa-arvoa koskevaa toimintaa ohjataan. Syrjinnän vastainen lainsäädäntö on unionin tasa-arvopolitiikan perusta, mutta lainvalmistelu tasa-arvodirektiivien osalta ei juurikaan ole edennyt 2010-luvulla. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on epäonnistunut etenkin unionin talouskuripolitiikassa. Myös sukupuolten tasa-arvon edistämisen rahoitusohjelmat ovat kadonneet 2000-luvulla. Silti kirjoittajat näkevät toivoa, esimerkiksi Euroopan komission uuden puheenjohtajan Ursula von der Leyen politiikassa.

Anna Elomäen ja Hanna Ylöstalon tarkastelun keskiössä ovat politiikan taloudellistuminen ja sen vaikutukset tasa-arvopolitiikan tavoitteisiin, toimijoihin ja työkaluihin. Taloudellistumisen käsite on läheistä sukua uusliberalismille ja viittaa taloutta koskevien arvojen ja käytäntöjen leviämi-

seen kaikkeen poliittiseen päätöksentekoon ja valtion toimintaan. Suomessa talouspolitiikan sukupuolivaikutusten tutkiminen on aluillaan, ja kirjoittajat peräävät taloudellistumisen vaikutusten tunnistamista tasa-arvon edistämisen puhetapoihin, päämääriin ja toimintatapoihin. Heidän mielestään tapa, jolla feministit ja muut tasa-arvopolitiikan toimijat asemoituvat suhteessa taloudellistumiseen, voi jopa olla feminismiä kohtalonkysymyksiä.

Johanna Niemi tarkastelee tasa-arvoa oikeudellisena periaatteena erilaisista kehityssuunnista. Näihin kuuluvat sukupuolen käsitteen monimuotoistuminen, sukupuoliroolien ja yhteiskunnallisen työnjaon kyseenalaistaminen, huomion kohdistuminen myös päätöksentekijöiden sukupuoleen, ikään ja etnisyyteen sekä sukupuoli-identiteetin, väkivallan ja seksuaalisuuden esiin ottaminen. Hän kirjoittaa myös uusista tavoista puuttua tasa-arvo-ongelmiin. Esi merkistä käyvät kansalaisaloitteet,

PALKKAEROJA PITÄÄ YLLÄ KORPORATISTISEN JÄRJESTELMÄN SUKUPUOLITTUNUT VALTA.

julkisuuden ja sosiaalisen median hyödyntäminen sekä yritysten ja yhdistysten omaehtoinen toiminta, joka koskee sukupuolisääntönsä tai sukupuolten edustusta.

TASA-ARVO JA FEMINISMI KAMPPAILUJEN KOHTEENA

Toinen osa valottaa tasa-arvon ja feminismin merkityksistä, sisällöistä ja toiminnasta käytyjä kamppailuja. Veronika Honkasalo ja Titus Hjelm käsittelevät tasa-arvoa erojen tuottajana ja eriarvoisuuden oikeuttajana. Tutki- jat osallistuvat analyysillään sukupuolen, sukupuolten tasa-arvon ja kansallisuuden risteyksiä käsittelevään keskusteluun. Käsit- telyä Suomesta tasa-arvon mallimaana elää sitkeästi, ja sillä vedetään rajaa ”meidän” ja ”heidän” välille.

Nina Järviö tarkastelee transpolitiikkaa ja sen suhdetta tasa-arvopolitiikkaan. Hän suuntaa katseensa kansalaistoimintaan ja esittelee transtutkimuksen käsitteitä. Vuonna 2015 uudistunut tasa-arvolaki kehysti sukupuolen moninaisuuden tasa-arvopoliittiseksi kysymykseksi, kun sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun vapaus saivat tilaa lainsäädännössä.

Anna Elomäki, Johanna Kantola, Anu Koivunen ja Hanna Ylöstalo kirjoittavat feministisestä toimijuudesta. Feministisen

toiminnan kenttä – valtiolliset toimijat, naisjärjestöt ja tutkijat – sekä tahojen yhteinen toiminta läheisessä suhteessa valtioon on 2010-luvulla murtunut. Samaan aikaan kentälle on tullut uusia toimijoita, jotka ovat politisoineet feminismiä ja heikentäneet valtiolista tasa-arvopolitiikkaa

Marjaana Jauhola ja Minna Lyytikäinen sukeltavat vähän tutkittuun aiheeseen, Suomen ulkosuhteiden tasa-arvopolitiikkaan kylmästä sodasta 2010-luvulle ja ankkuroivat analyysiä tiettyihin tapahtumiin, prosesseihin ja henkilöihin. He arvoitelevat aiempien tarkastelujen suuntautuneen suppean eliitin tasa-arvopoliittiseen toimintaan. Ulkosuhteiden tasa-arvonäkökulmaa analysoitaessa huomiota tulisikin viedä arjen etnografiaan ja globaaleihin solidarisuuksiin.

TASA-ARVOPOLIITTIKAN KUDELMAT

Kolmas osa ilmentää tasa-arvopoliittikan kietoutumista politiikan eri osa-alueisiin ja yhteiskunnallisiin kehityskuluihin, kuten työmarkkinoiden ja hoivan tasa-arvopolitiikkaan. Paula Koskinen Sandberg analysoi sukupuolen, vallan ja korporatistisen järjestelmän roolia palkkatasa-arvossa ja tasa-arvopoliittisissa pyrkimyksissä. Palkkatasa-arvo on ollut yksi vai-

keimmin ratkaistavia työelämän tasa-arvokysymyksiä, ja kirjoittajan mukaan palkkaeroja pitää yllä korporatistisen järjestelmän sukupuolittunut valta.

Miikaeli Kylä-Laakso tutkii, miten sukupuolesta ja julkisesta sektorista on puhuttu eduskunnassa Juha Sipilän (kesk.) hallituksen kilpailukykysovimuksen yhteydessä. Kilpailukykyyn ensisijaisuus tarkoitti kirjoittajan mukaan sitä, että sukupuolten tasa-arvo oli hallituksen puheenvuoroissa pääosin epälegitiimissä asemassa, puhe rajattiin pois tai se jäi korporatististen valtataisteluiden jalkoihin.

Ville Kainulainen taustoittaa työelämää ’prekariisaatiolla’, joka viittaa työntekijöiden kohtaamaan epävarmuuteen niin toimeentulosta, oikeuksista kuin tulevaisuudesta. Hän fokusoi tutkimuksessaan Palvelualojen ammattiliiton (PAM) luottamusmiehiin ja heidän toimijuutensa mahdollisuuksiin. Sopimustoiminnan siirtyminen työpaikoille on korostanut luottamusmiesten roolia tasa-arvopolitiikassa.

Olli Karsio, Lena Näre, Antero Olakivi, Liina Sointu ja Minna Zechner käsittelevät puolestaan vanhuuden vaivoja koskevaa hoi- va- ja vaivapolitiikkaa intersektionaalisen tasa-arvon näkökulmasta. He osoittavat, miten näennäisesti neutraalit poliittiset päätökset ovat johtaneet moniin eriarvoi-

suuksiin esimerkiksi naisten, vähävaraisten sekä kieli- ja muiden vähemmistöjen kohdalla.

Helena Hirvonen, Iris Lehto, Laura Mankki ja Eeva Jokinen analysoivat työnjohto-oppaiden *lean*-ajattelua ja sen tapaa muokata ammatillista toimijuutta. Johtamisen filosofiaan kuuluva *lean* korostaa aineettomien tuotteiden merkitystä työssä ja työntekijöiden itseohjautuvuutta, aktiivisuutta ja vastuuta. Kriittinen tutkimus on tervetullut näkökulma konsulttikirjallisuuteen vahvasti nojaavassa työelämän kehittämispuheessa. Ammatillinen toimijuus irtoaa oppaissa niin sukupuolesta, ammatillisesta asemasta kuin muista työntekijöihin kietoutuvista eroistakin.

Päätösluvussa Johanna Kantola, Paula Koskinen Sandberg ja Hanna Ylöstalo kiteyttävät kirjan tarjoaman tiedon osaksi kriittisen tasa-arvolukutaidon rakentamis-

ta. Sen läpi voidaan tarkastella niin arkista kuin virallista puhetta sukupuolten tasa-arvosta.

MONIULOTTEINEN TEOS

Yhden moitteen annan, ja se kohdistuu viitekäytäntöön: loppuviitteet tekevät tutkimuskirjallisuuden seuraamisesta työlästä. Teksti toki juoksee jouhevasti, kun viitteet eivät katkaise lukemista, mutta lukijan on vaikea hahmottaa, minkä lähteen varassa kirjoittajat argumentoivat. Parempi vaihtoehto olisivat vaikkapa alaviitteet.

Tasa-arvopolitiikalla on lukuisia ulottuvuuksia, ja teoksessa niitä lähestytään monipuolisesti. Kirjoittajat toteavat, että aiheesta on mahdotonta luoda tyhjentävää kuvaa, mutta kasvatustieteilijänä odottaisin, että suomalaista yhteiskuntaa keskeisesti lävistävä koulutus olisi saanut teoksessa sijaa.

Vaikka luvut ovat hieman epätasaisia, teos ansaitsee kiitoksen aiheiltaan laaja-alaisesta esityksestä, jossa tasa-arvopolitiikkaa ja sen muutoksia lähestytään kuluneiden viime vuosikymmenten perspektiivissä. *Tasa-arvopolitiikan suunnanmuutoksia* antaa välineitä ja näkökulmia tasa-arvokysymyksistä käytävän keskustelun jäsentämiseen ja luo perustaa tulevalle tutkimukselle eriarvoisuuksien tunnistamiseen ja tasa-arvopolitiikan analysointiin. Se sopii kenelle tahansa tasa-arvokysymyksistä kiinnostuneelle, sillä käsitteet avataan pääosin hyvin. Toivottavasti kirja löytää tiensä yhteiskunta- ja kasvatustieteen alan opetussuunnitelmiin.

ANNE LAIHO

KT, dosentti, yliopistonlehtori
Kasvatustieteiden laitos
Turun yliopisto

 <https://orcid.org/0000-0002-3147-9486>

LÄHTEET.....

- Holli, A. M. (2012). Kriittisiä näkökulmia tasa-arvon tutkimiseen. Teoksessa J. Kantola, K. Nousiainen, & M. Saari (toim.) *Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen*. Helsinki: Gaudeamus, 73–96.
- Lombardo, E., Meier, P. & Verloo, M. (2009). Stretching and Bending Gender Equality: A Discursive Politics Approach. Teoksessa E. Lombardo, P. Meier & M. Verloo (toim.) *The Discursive Politics of Gender Equality. Stretching, Bending and Policymaking*. London & New York: Routledge, 1–18.